

FÉNYKERESŐK

LICHTSUCHER

FÉNYKERESŐK

Felvilágosult társaságok, irodalom és tudomány Közép-Európában

Kommentált forrásgyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum kamarakiállításához
2017. október

Írta, összeállította

CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, HEGEDÜS BÉLA, KISS MARGIT,
LENGYEL RÉKA, TÜSKÉS GÁBOR

LICHTSUCHER

Aufgeklärte Sozietäten, Literatur und Wissenschaft in Mitteleuropa

Kommentierte Quellensammlung zur Kabinettausstellung des Ungarischen Nationalmuseums
Oktober 2017

von

RUMEN ISTVÁN CSÖRSZ, BÉLA HEGEDÜS, MARGIT KISS,
RÉKA LEINGYEL, GÁBOR TÜSKÉS

Budapest

Magyar Nemzeti Múzeum

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézete

2017

A kiállítás és a kiadvány támogatói
Alexander von Humboldt Stiftung

Unterstützt von / Supported by

Alexander von Humboldt
Stiftung / Foundation

Magyar Tudományos Akadémia

Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont

MTA
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont

A Magyar Nemzeti Múzeum fenntartója
Emberi Erőforrások Minisztériuma

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

A leírások monogrammal jelölt szerzői:

Aczél Eszter	A. E.	Körmöczy Katalin	K. K.
Balla Gabriella	B. G.	Ridovics Anna	R. A.
Bicskei Éva	B. É.	Semsey Balázs	S. B.
Koltai András	K. A.	Tüskés Anna	T. A.

A leírások német fordítását készítette

Fényképfelvételek
Fényképparchívumok

HARSÁNYI MIHÁLY
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, FELEKI ISTVÁN
Blaskovich Múzeum, Tápiószele
Egri Főegyházmezei Könyvtár, Eger
Keresztény Múzeum, Esztergom
Muzeul de Artă, Kolozsvár/Cluj-Napoca
Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
Petőfi Irodalmi Múzeum – Kazinczy Ferenc Múzeuma, Sátoraljaújhely
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár, Budapest
Wien Museum, Bécs

Tipográfia, tördelés, borítóterv

Nyomta és kötötte

Felelős vezető

SZILÁGYI N. ZSUZSA
Kódex Könyvgyártó Kft.
Marosi Attila

Kép az első borítón: a *Gründliche Nachricht von den Frey-Maurern*, [...], Frankfurt/M., Andreäische Buchhandlung, 1738.
c. kiadvány rézmetszetű címlapelőzéke: Salamon templomának építése

© a szerzők

Felelős kiadó Varga Benedek főigazgató, Kecskeméti Gábor igazgató

ISBN 978-615-5478-36-9

Minden jog fenntartva, beleértve az elektronikus információhordozókon való megjelenítés jogát.

1797. januári számának, *Der ewige Friede* című, Friedrich Ludwig Neubauer (1767–1828) által metszett, royalista szemléletű illusztrációja nyomán készült.

Kultúra és társadalom 1987, nr. 3.4.20; *Péter* 1990, nr. 2.116; *Fülöp* 1996, nr. 270.

CSÉSZE ALJJAL / TASSE MIT UNTERTASSE

Johann Herold és Martin Fromhold festése; Császári porcelánmanufaktúra, Bécs, 1820-as évek

Porcelán, máz felett színes és arany festéssel; csésze magasság: 8,8 cm, legnagyobb szélesség: 10,2 cm; csészealj átmérő: 14,8 cm, csészealj magasság: 2,2 cm

Özv. báró Hatvany Józsefné ajándéka.

IM Kerámia- és üveggyűjtemény, ltsz. 17.269 a-b

Fölfelé szélesedő, kihajló szájperemű csésze, ívelt visszahajló füllel. A csészealj sekély, kihajló peremű. A csésze és a csészealj peremén arannyal keretelt, széles fehér sávban arannyal festett tíz darab hatágú csillag (hexagram) változik tíz stilizált levélkoszorúval. Mindkét tárgy sötétlila alapfestésű. A csészén a füllel átellenes oldalon arannyal keretelt, nyolcszögletű mezőben monokróm szürkésbarna (grisaille) festéssel közepén hengeres oltáron tűz és kődarab, balról az oltárnak döntött kőlapon pajzsszerű keretben két, egymást fogó kéz. Az oltár mögött jobbra ledöntött kőlap. A háttérben borostyánnal körbefogott fa törzse. A kép felett keskeny, arannyal keretelt mezőben feketével festett felirat: *Le gage d'amitié (A barátság záloga)*. A csészealj közepén fehér mezőben levélkoszorú.

A csésze monokróm képének előképe Georg Lamprecht bécsi művész 1807 körüli, kilenc, nyolcszögletű keretbe foglalt, allegorikus kompozíciót ábrázoló lavírozott

tusrajza (26,6 × 33 cm), melyet a bécsi Österreichisches Museum für angewandte Kunst őriz, leltári száma: KI 15165-115-5, s amely egy 15 tagból álló sorozat 5. darabja. A mintalap, mely kilenc önálló ábrázolást tartalmaz, a bal alsó sarkában látható pecsét szerint „Bindenschild K. K. PORZ. MANUF.” [Wiener Porzellanmanufaktur] a bécsi császári porcelánmanufaktúra gyűjteményének része. A kilenc kép ábrázolásai: fa viharban; két pálma; fa törzsére felfutó szőlő; háborgó tenger felett repülő madár; vitorlánhajó tengeren szivárvánnyal; puttó hálóval takarja be a földgolyót; pásztorlány két juhval; nap sugarát összegyűjtő ékköves gyűrű; oszlop tetején tűz és kő, előtte pajzson kézfogas. A jobb alsó sarokban lévő [9.] kép meg egyezik a csésze ábrázolásával, az oszlop mellett jobbra látható francia felirat azonban eltér: „A la vie, à la mort” („Életre-halálra”).

Csányi 1907, 323, 311. tétel; *Varga* 1986, Nr. 167; *Horváth* 1993, 59. jegyzet.

B. G.–T. A.

GOLYÓBIS VARRÓASZTAL / GLOBUS-NÄHTISCH

Ismeretlen pesti vagy bécsi mester, 1820-as évek

Mahagóni, fekete, fényezett; átmérő 40 cm, magasság 91 cm

Blaskovich Anna Máriaassy Béláné vásárolta egy Heves megyei földbirtokos családtól az 1860-as években.

BM ltsz. 67.473.1.

Háromszögletű talapzaton nyugvó, három karcsú, hajlított lábon álló glóbusz alakú szekrényttest. A glóbusz két főkörének sávjában a gömbformához alkalmazkodó, gyöngyház berakásos zodiákus dísz, mely föltehetően Ro-

